

Коста АЦИЕВСКИ

ВЕЛЕШКАТА ОБЛАСТ ВО VI И ПРВИТЕ ДЕЦЕНИИ НА VII ВЕК

Шестиот век претставува пресвртница во балканската историја. Тоа е период на интензивни, разурнувачки напади на варварските племиња од заддунавските просторства, врз балканските провинции на Византиското царство, кои ќе резултираат со ликвидирање на византиската власт на балканските простори. Главни актери во овие настани биле словенските племиња, кои, сами или заедно со Аварите и Бугарите, во текот на целиот VI век постојано ги напаѓале и пљачкале византиските територии.

Византија правела очајнички напори да се заштити од опасните напади на варварските племиња од север. Императорот Јустинијан I (527-565) ги утврдил старите и изградил многу нови утврдувања низ целата територија на Балканскиот Полуостров, кои требало да ја заштитат државата од варварските напади. Меѓутоа, заради ангажирањето на главните византиски сили во борбите на запад (во Италија, Северна Африка и Шпанија), утврдувањата на Балканот останале без адекватна воена посада и не одговориле сосема на својата намена, односно, не успеале да ги запрат варварските навлегувања од север.¹

Кон крајот на VI век и императорот Маврикиј (582-602) се обидел да ги неутрализира нападите од север. По обемните подготовки, во 592 г. започнал голема офанзива против Словените во областите на Среден и Долен Дунав, која траела цели десет години. Се решавала судбината на Балканскиот Полуостров. И покрај почетните успеси на византиската војска, офанзивата завршила со целосен неуспех. Словените ја искористиле кризата што ја зафатила Византија во почетокот на VII век, ја срушиле византиската одбрана на Дунав и го преплавиле полуостровот. Со тоа започнала последната етапа од трајното населување на Словените на Балканот. Во првата половина на VII век словенските племиња конечно се запреле на рабовите на балканското копно, зафаќајќи ги це-

¹ Г. Острогорски, Историја Византије, Београд 1959, 90.

лосно пространите балкански територии, освен некои делови што се наоѓале поблиску до морскиот брег.²

Македонија, поради својата централна положба на Балканот, имала многу важно место во настаните од VI и првите децении на VII век, што ќе го означат крајот на античката цивилизација на балканските простори. Таа претставувала постојана цел на нападите на варварските племиња од север, особено на нападите на словенските племиња кои, веќе кон крајот на VI век, започнале потрајно да ги населуваат македонските простори. Процесот на населувањето на Словените во Македонија, во основа, завршил кон крајот на втората деценија на VII век, кога словенските племиња ја зафатиле целата територија на Македонија, освен градот Солун, кој и натаму останал под византиска власт.

Многу важно место во бурните настани од VI и првите децении на VII век, кои го потресле од темели Балканскиот Полуостров и ја елиминирале византиската власт во Македонија, имала Велешката област. Расположена на вардарската магистрала и на патот што водел од Пелагонија, преку Стоби и Пауталија (Кустендил) до Сердика и ги поврзувал Via Egnatia и Via Militaris, областа имала, навистина, исклучителна стратегиска положба. Се наоѓала, всушност, на патот на Словените и другите варварски племиња, кои, при нивните напади на Византија, особено на градот Солун, најчесто ја користеле главната балканска патна артерија во правец север-југ, моравско-вардарската магистрала, која водела директно до овој град.

Поради ваквата своја местоположба, Велешкиот регион, изгледа, доста рано бил изложен на жестоките напади од север. Според досегашните сознанија, засновани на евидентираниот нумизматички материјал, Велешката област веќе кон крајот на 30-те години на VI век ја почувствувала жестокоста на варварските напади.

Во времето помеѓу 538 и 540 година, Бугарите (во изворите се наведуваат како „Хуни“) двапати ја поминале дунавската граница и навлегле длабоко на територијата на Византија. Во првиот продор поминале низ Тракија и Илирик, ја освоиле на јуриш Касандра на Халкидик, го загрозиле Солун,

² Ibid., 100 sq., 110; P. Lemerle, *Invasions et migrations dans les Balkans depuis la fin de l'époque romaine jusq'au VIII e siècle*, Revue Historique, CCXI, Paris 1954, 290 sqq.

продреле до околината на Цариград и се вратиле назад преку Дунав. Вториот напад бил многу поопасен. Од него биле зафатени Илирик и Грција, а напаѓачите продреле до Коринтската превлака. Притоа, особено пострадале централно-балканските територии.³ Се претпоставува дека во овие напади на Византија заедно со Бугарите учествувале и Словените.⁴

Од овие словенско-бугарски пљачкашки напади на централно-балканските територии бил засегнат и Велешкиот регион. За тоа сведочи, без сомнение, наодот на рановизантиски бакарни монети од с. Ореше. Монетите се најдени на локалитетот „Грковец“, на 2,5 - 3 км источно од селото, на вливот на Орешка Река во Бабуна, во далечната 1953 година. Наодот содржи 50 монети од тројца византиски императори и тоа: Анастасиј I е застапен со 7 монети, Јустин I со 25, Јустин I и Јустинијан I со 2, Јустинијан I со 14 и две монети не се одредени, му припаѓале на Јустин I или на Јустинијан I.⁵ Последна монета во наодот е еден фолис на императорот Јустинијан I од 537/538 од ковницата во Константинопол.⁶ Тоа, неминовно, упатува на претпоставката дека тезаурирањето на монетите било извршено, најверојатно, кон крајот на триесеттите или на самиот почеток на четириесеттите години на VI век. Нивното депонирање, со право, се поврзува со нападите на Словените и Бугарите на централно-балканските простори во 539-540 год.⁷

Велешката област, по сè изгледа, била зафатена и од жестокиот напад на хунските Кутригури и на Словените кон крајот на 50-те години на VI век. Како што известува историчарот Агатиј, пролетта 559 г., под водството на Заберган, Кутригурите продреле во Тракија, го нападнале Цариград, ја опустошиле Македонија и Елада и стигнале до Термопилите.⁸

³ Cf. Љ. Максимовиќ, Северни Илирик у VI веку, Зборник радова Византолошког института, 19(1980), 33.

⁴ Cf. B. Grafenauer, Nekaj vprašanj iz dobe naseljevanja južnih Slovanov, Zgodovinski časopis, 4 (1950), 82sq.; Историја народа Југославије, I, Београд 1953, 68; L.Waldmüller, Die ersten Begegnungen der Slawen mit dem Christentum und den christlichen Völkern vom VI. bis VIII. Jahrh., Amsterdam 1976, 38.

⁵ Cf. Ѓ. Petački, The Early Byzantine Hoard from the Village of Oreše, Macedonian numismatic journal, 2 (1996), 87-92.

⁶ Ibid., 87, 91.

⁷ Ibid., 88.

⁸ Agathiae myrinaei historiarum libri quinque, rec. R. Keydell, Berolini 1967, V, cap. 11-23, pp. 176-195. Cf. V.Popović, La descende des Koutrigours, des Slaves et des Avars vers la Mer Egée: la temoignage de l'archéologie, Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris, juillet-octobre 1978, 611; Lemerle, Invasions et migrations, 286.

Заедно со Кутригурите, во овој напад на византиските територии учествувале и словенски племиња.⁹ Со овој словенско-кутригурски напад се поврзува наодот на рановизантиски баркарни монети од с. Скачинци. Наодот содржи 203 монети, откриени во 1996 г. на локалитетот „Кале“, с. Скачинци, во подножјето на планината Клепа.¹⁰ Во наодот се застапени монети од тројца владетели и тоа: Анастасиј I е застапен со 16, Јустин I со 30 и Јустинијан I со 157 монети. Последни пари во наодот се монетите од 16 и 8 нуми на императорот Јустинијан I од емисијата 557/562, кои потекнуваат од Солунската монетарница.

Поради големото стратегиско значење, Велешкиот регион, секако, заземал важно место и во грандиозниот одбранбен систем на царот Јустинијан I, кој требало да ги запре нападите и навлегувањата на Словените и на другите варварски племиња на територијата на Византиското Царство. Од изворите е познато дека Јустинијан во Македонија подигнал или обновил 46 утврдувања. Нивната идентификација и локација, со мали исклучоци, е сосема непозната. Според сегашната состојба на науката, на територијата на Велешкиот регион нема идентификувано утврдување кое би му припаѓало на одбранбениот систем на царот Јустинијан, иако во регионот има голем број утврдувања од доцноантичкиот период. Меѓу нив, секако, има и утврдувања што ги подигнал или обновил царот Јустинијан, во рамките на системот за одбрана од нападите од север. Тука, последниот збор, сепак, треба да го каже археологијата, која, сè уште не го дала својот вистински придонес во расветлувањето на историјата на Велешката област. Во оваа прилика, ќе укажеме на две утврдувања, кои, според нашите истражувања, би можеле да претставуваат дел од одбранбениот систем на царот Јустинијан I. Станува збор за локалитетите „Марково Кале“ кај с. Теово и „Кале“ кај с. Скачинци.

⁹ I. Malalae Chronographia, ed. L. Dindorf, Bonnae 1831, 490, 6-7; Teophanis Chronographia, rec. C. de Boor, vol. I, Lipsiae 1883, 233, 4-6.

¹⁰ Наодот е откриен при нашата посета на локалитетот, заедно со колегатата В. Лилчиќ, на 26.X.1966 г., во рамките на проектот „Доцноантички и средновековни комуникации и пунктови во Република Македонија“, финансиран од Министерството за наука на Република Македонија. Во рамките на тој проект вршени се и останатите теренски истражувања во Велешката област. Наодот е објавен во Macedonian numismatic journal (Македонски нумизматички гласник) No 3 (во печат), а се наоѓа во збирката на Археолошкиот музеј на Македонија.

Локалитетот „Марково Кале“ се наоѓа на еден висок рид (785 м.) со зарамнето плато, на околу 2 км западно од Теово, над десниот брег на реката Бабуна и има доминантна положба во јужниот и југозападниот дел на Азот и пошироко. Тврдината имала целосна контрола на комуникацијата по реката Бабуна, како и на соседните патишта што воделе кон Пелагонија, односно, на влезовите во Пелагонија од север, и тоа: патот по реките Брезица (Габровничка Река) и Кадијица, патот по Црнушка Река, патот преку Богомила и патот преку Извор. Локалитетот е навистина импозантен, со големо подградие кое влегува во составот на атарите на трите соседни села: Теово, Соѓле и Бистрица.¹¹ Богат е со површински археолошки наоди, особено од доцноантичкиот период. При посетата на локалитетот евидентиравме доцноантичка и словенска керамика, гробови со конструкција од камени плочи на јужната и источната страна на подградието, а особено монети од IV-V век (20), како и 6 бакарни монети на Јустин I и Јустинијан I. Покрај тоа, интересни се, секако, и трите бронзени тегови за мерење благородни метали и други материји, со ознака N од VI век, потоа, дел од тока, сучидава стил, карактеристичен за времето од 550-600 година,^{11a} како и дел од мев на ребреста амфора од I половина на VI век.¹²

Теовското „Кале“, очигледно, имало богата историја. Претставувало многу важно доцноантичко утврдување, на што, без сомнение, упатува богатиот археолошки материјал. Ако, кон тоа се додаде и неговата исклучителната стратеска местоположба, тогаш уште повеќе се зголемува неговото значење во одбраната на Византија од варварските напади од север во VI век.

Локалитетот „Кале“, с. Скачинци се наоѓа во подножјето на планината Клепа, на еден рид (990 м), со долго зарамнето плато (ок. 320 м), на околу 3,5 км југозападно од селото, над Скачинска Река, во близина на вардарската магистрала.

¹¹ При нашата посета на локалитетот, на 5.09.1996 год., од локалното население бевме информирани дека, всушност, постојат три градишта: теовско, согленско и бистричко. Тоа беше потврдено и на самиот локалитет каде што регистриравме далеку поголемо подградие од она што е дадено во најновата монографија на И. Микулчиќ, Средновековни градови и тврдини во Македонија, Скопје 1996, 339.

^{11a} Cf. Е. Манева, Хераклеја во раното христијанство, Културно наследство XVI (1989), Скопје 1993, 23.

¹² Наодите се наоѓаат во збирката на Филозофскиот факултет во Скопје.

Богат е со површински наоди од доцноантичкиот период. При посетата на локалитетот, покрај веќе споменатиот наод од 203 рановизантиски монети, евидентиравме и фрагменти од доцноантичка керамика, монети од VI век, тегчиња за мерење на благородни метали, бронзен пратен од VI век.¹³ Богатиот доцноантички археолошки материјал, исклучиво од VI век, наодот, како и местоположбата, упатуваат, без сомнение, на вонредното значење на ова утврдување во бурните настани на VI век, особено, во времето на императорот Јустинијан I, кога доаѓа до интензивирање на варварските напади од север.

Досегашните сознанија за ова утврдување упатуваат на претпоставката дека тоа, најверојатно, претставувало дел од системот на утврдувања, што го подигнал императорот Јустинијан I. Се наоѓало на доминантна позиција. Ја контролирало мошне фреквентната комуникација по реката Вардар, но исто така и патот што врвел по реката Бабуна.

Името на ова силно доцноантичко утврдување, за жал, не е познато. Од утврдувањата што припаѓале на одбранбениот систем на императорот Јустинијан I, во пошироката околина, идентификувано е утврдувањето Бабас (Βάβας), кое се лоцира на локалитетот Баба, десетина километри североисточно од Прилеп.^{13a} По Бабас, во списокот на утврдувањата на императорот Јустинијан I, Прокопиј Кесариски ја наведува тврдината Криниана (Κρυνιάνα - Cryniana).^{13b} Ваквото наведување на Криниана можеби не е сосема случајно. Тоа упатува на претпоставката дека Криниана се наоѓала, најверојатно, поблизу до Бабас. Во тој контекст, интересно е да се напомене дека во близина на нашиот локалитет, Калето во атарот на с. Скачинци, се наоѓа селото Крајници (Крајинци), кое е, всушност, најблиска населба до Калето. Се наоѓа на околу 2 км југозападно од него. Не сме сосема сигурни дека јазичните законитости дозволуваат поврзување на името на селото со името на тврдината на Јустинијан I, меѓутоа, слич-

¹³ Наодите се евидентирани при посетата на локалитетот, заедно со колегата В. Лилчиќ, на 26.X. и 1.XI. 1996 г. Се наоѓаат во збирката на Филозофскиот факултет во Скопје.

^{13a} J. Ковачевиќ, Βάβας, Зборник посветен на Бошко Бабиќ, Прилеп 1986, 119 sq.

^{13b} Procopii Caesariensis opera omnia, ed. J. Haurly, Leipzig 1962-1964, vol. IV, 4 p.119, 20.

ност меѓу имињата на двата топонима, очигледно, постои. Во секој случај, поврзувањето на Калето од атарот на с. Скачинци со тврдината Криниана кај Прокопиј Кесариски, со оглед на сегашните состојби во науката, се разбира, останува во доменот на претпоставките. Ваквите наши размислувања можат, единствено, да поттикнат на потемелни археолошки истражувања на локалитетот, кои би овозможиле негова сигурна идентификација.

Многу важно прашање од историјата на Велешката област претставува утврдувањето на хронологијата на настаните кои довеле до ликвидирање на византиската власт, односно, го означиле крајот на античката цивилизација во регионот. Директни пишани извори за тоа нема. Меѓутоа, врз основа на податоците што ги даваат византиските писатели за словенските напади на Византија, дополнети со податоците што ги дава нумизматичкиот материјал од досегашните истражувања на теренот, ќе се обидеме да ја одредиме, што е можно попрецизно, границата помеѓу антиката и средниот век на тлото на Велешкиот регион, односно, времето на ликвидирањето на византиската власт во Велешката област. За таа цел, ќе го земеме предвид нумизматичкиот материјал од времето на императорот Јустинијан I и непосредно по него, кога доаѓа до интензивирање на словенските напади на Балканскиот Полуостров и до потрајно, а потоа и дефинитивно населување на Словените на балканските простори.

Во далечната 1932 година најден е мал трезор на златни монети северно од големата базилика во Стоби, кој денес се чува во Народниот музеј во Белград. Наодот се состои од 5 златни монети од ковницата во Цариград, од кои две му припаѓаат на императорот Јустинијан I, а три на Јустин II.¹⁴

Монети на Јустинијан I и Јустин II се евидентирани и при ископувањата во Стоби во 1955, 1962 и 1970-1975 г., а во 1980 година во т.н. „Казино“ е пронајдено и депо на фолиси од 6 век, кое сè уште не е објавено и не е познато на кој владетел му припаѓаат.¹⁵

Византиски монети од VI век се пронајдени на локалитетот „Кале“, Башино Село, но притоа, не е евидентиран ни-

¹⁴ Cf. V. Popović, Les témoins archéologiques des invasions avaro-slaves dans l'Illyricum byzantin, Mélanges de l'École française de Rome, Antiquité, 87/1(1975), 458-460.

¹⁵ Г. Микулчиќ, Археолошки наоѓалишта во СРМ потврдени со монети од 6 век, Macedoniae acta archaeologica 7-8, 1987,191.

ту бројот на монетите, ниту пак владетелот кому му припаѓа-ле.¹⁶ Две монети на Јустинијан I се пронајдени на локалитетот „Кале“, село Бањица.¹⁷ Една монета на овој византиски владетел е евидентирана во наодот од село Свеќани, потоа, монета на овој владетел е пронајдена на локалитетот „Теќе“, село Отовица, а две негови монети се пронајдени на велешкото Кале¹⁸.

Четири монети на императорот Јустинијан I се пронајдени на локалитетот „Марково Кале“, с. Теово¹⁹, 176 монети (19 поединечни и 157 во наодот) на локалитетот „Кале, с. Скачинци и една на локалитетот „Градиште“ близу до селото Крива Круша.²⁰ Според досегашните сознанија, последни византиски монети најдени во Велешкиот регион се монетите на императорот Јустин II од 569/570 година, пронајдени во градбите на Акрополот и во објектите јужно од епископската базилика во Стоби.²¹

Отсуството на монети од царевите Тибериј I (578-582) и Маврикиј (582-602), наведува на претпоставката дека ликвидирањето на античката цивилизација во Велешкиот регион би требало да се поврзе со големата словенска инвазија на Балканскиот Полуостров од крајот на седумдесеттите и почетокот на осумдесеттите години на VI век, кога Словените повеќе од три години ги пустошеле Македонија и Тракија, а на два пати го нападнале и Солун, во 584 и 586 година.²²

По вториот напад (586), кој, како и првиот завршил без успех, огромната маса Словени се распрснала пљачкајќи по Македонија и по другите византиски провинции во јужните

¹⁶ Cf. Археолошка карта на Република Македонија, т. II, Скопје 1996, 60.

¹⁷ Една монета евидентира Г. Микулчиќ, о.с., 191, а другата е пронајдена за време на теренското истражување на локалитетот на 18.07.1996 год., и се наоѓа во збирката на Филозофскиот факултет во Скопје.

¹⁸ Г. Микулчиќ о.с., 192; И. Микулчиќ, Средновековниот град Велес. Топографски приказ, Годишен зборник на Филозофскиот факултет 12(38), Скопје 1985, 91.

¹⁹ Монетите се евидентирани за време на посетата на локалитетот на 5.09.1996 година. Се наоѓаат во збирката на Филозофскиот факултет во Скопје.

²⁰ Локалитетот го посетив со колегата В. Лилчиќ на 9.XI.1996. Монетите, освен наодот, се наоѓаат во збирката на Филозофскиот факултет.

²¹ Археолошка карта, 67.

²² P. Lemerle, *Les plus anciens recueils des Miracles de saint Démétrius*, I: Le texte, Paris 1979, 126,13-128,2; 134,3-138,5; 146,3-157,12; Византиски извори за историју народа Југославије, I, Београд 1955, 175-184. Cf. Ф. Баршиќ, Чуда Димитрија Солунског као историски извор, Београд 1953, 50-55, 65 sqq.

делови на Балканот, сè до Пелопонез. Се смета дека, притоа, дошло до потрајно населување на Словените во јужните делови на Балканот и до создавањето на првите Склавинии на тлото на Македонија, Грција и Превалитана.²³

Овој словенски напад, по сè изгледа, претставувал пресвртница во историјата на Велешката област. Пред налетите на Словените, Византијците биле принудени, конечно, да се повлечат од тврдините и другите населени места, на југ, кон Солун или кон Константинопол, и да им го препуштат регионот на Словените. Најверојатно, уште на почетокот на словенската инвазија била ликвидирана византиската власт во Велешкиот регион. На таква претпоставка упатуваат досегашните нумизматички наоди во регионот, но исто така и состојбата во соседните области, пред сè, во Пелагонија. Имено, како што видовме, последни монети од VI век во Велешко се монетите на Јустин II од 569/70 година, најдени во Стоби. Покрај тоа, и во соседната Пелагониска рамнина крајот на античката цивилизација настапил како последица на словенската инвазија од 80-те години и на настаните што се случиле по неуспешниот напад на Солун во 586 година. Имено, последни византиски монети најдени во Хераклеја и во оставата Баба, североисточно од Прилеп, се монетите на царот Маврикиј од 584/85 година.²⁴

Според тоа, ако се има предвид местоположбата, а исто така и правецот на словенските напади, логично е да се претпостави дека византиската власт во Велешката област била ликвидирана порано отколку во Пелагонија. Ако во Пелагонија тоа се случило во почетокот на втората половина на 80-те години, во Велешката област крајот на византиската власт би требало да се стави во почетокот на 80-те години, на почетокот на големата словенска инвазија, која од темели ја потресла византиската власт на Балканот. Притоа, Словените повеќе од три години ги пљачкале и пустошеле Македонија и Тракија, а го организирале и првиот поголем напад на Солун (584). Во секој случај, ликвидирањето на византиската власт во Пелагонија (крајот на 586 год.) претставува доста сигурен *terminus ante quem* за крајот на византиското владеење во Велешката област.

²³ Cf. Popović, *La descente des Koutrigours*, 630.

²⁴ К. Ациевски, Пелагонија во средниот век, Скопје 1994, 19 sq.

Словенското населување во Велешкиот регион било проследено со разурнување на градовите и другите утврдени места во областа. Според сегашната состојба на археологијата, голем број утврдени населби и тврдини, кои егзистирале во доцноантичкиот период, немаат континуитет во средниот век, што значи дека доаѓањето на Словените на овие простори го прекинало нивното егзистирање. Тие биле или уништени од напаѓачите, или пак напуштени од населението, кое пред словенската инвазија се засолнило во посигурните приморски утврдувања или во околните планински предели. Таков е случајот со утврдените населби кај с. Бањица, с. Крива Круша, с. Скачинци и др.

По ликвидирањето на византиската власт во Велешкиот регион се населиле словенските племиња. Во изворите за тоа нема директни податоци. Меѓутоа, на ваков заклучок индиректно упатува отсуството на податоци во изворите за некаков континуитет или обновување на византиската власт во Велешката област. Имено, според сегашната состојба на археологијата, во Велешкиот регион нема наоди на византиски монети по Јустин II (565-578).

Словените, изгледа, целосно не ја населиле областа веднаш по ликвидирањето на византиската власт. Во овој период, на овие простори, тие сè уште не биле така многубројни за да ги зафатат во целост териториите на Македонија и другите делови на Јужен Илирик. Имено, познато е дека нешто подоцна, големата контраофанзива на царот Маврикиј ќе биде насочена кон областите северно од Дунав, што значи дека во овој период огромното мнозинство Словени сè уште се наоѓале на териториите зад Дунав. Покрај тоа, за Словените, во првиот период од населувањето, далеку попривлечни биле, секако, приморските низински територии на Македонија, слични на заддунавските низински територии, што дотогаш ги населувале.

Конечното населување на Словените во Велешката област, без сомнение, е поврзано со последната етапа од трајното населување на Словените во Македонија, што започнала со големата словенска инвазија во почетокот на VII век. Тогаш, како што веќе видовме, Словените, конечно ја срушиле византиската одбрана на Дунав и го преплавиле Балканскиот Полуостров, а на два пати, во 614-616 и 618 година, из-

вршиле жестоки напади на Солун, седиштето на префектурата Илирик.²⁵

Населувајќи се во Велешкиот регион, Словените ги зафатиле низинските плодни територии покрај Вардар, Бабуна и Тополка со нивните притоки. Староседелците, романизираните потомци на античките Македонци, на Пајонците и на римските колонисти, во еден дел биле потиснати од овие пространства кон Солун и Константинопол. Оние што останале, привремено се повлекле во околните планински предели, за да ја преживеат словенската инвазија, а кога ситуацијата се смирила продолжиле да живеат во соседство на словенските населби, слевајќи се постепено (преку акултурација и адопција) со новите соседи. На тој начин, староседелците дале свој придонес во формирањето на новата етнос на македонска почва, во која, заради својата многубројност, водечка улога ќе добие словенскиот елемент.

Со населувањето на Словените во Велешката област настанале коренити промени во етничкиот состав и во топонимијата на регионот. Со својата многубројност, Словените станале доминантен етнос. Прифатиле од староседелците дел од затекнатите имиња (Стоби, Теово, (X)Оморани), но во најголем дел на градовите, селата, реките и планините им дале словенски имиња (Тополка, Извор, Руен, Мокрени, Бањица и сл).

Слевајќи се во словенската маса, романизираните и елинизираниите староседелци извршиле значително и позитивно влијание и на животот и битот на Словените, и тоа особено во областа на селското стопанство, занаетчиството и градежништвото, но исто така и во областа на нивните религиозни верувања.

Главниот градски центар на областа и на Вардарската комуникација, тврдината, што се наоѓала на вливот на реката Тополка во Вардар, го добила името Велес, најверојатно, по истоименото општословенско божество. Се претпоставува дека култното место на Словените, поврзано со богот Велес, се наоѓало покрај самиот брег на реката Вардар, во близината на манастирот Св. Димитрија. Имено, се смета дека

²⁵ P. Lemerle, *Les plus anciens recueils*, 175,3-179,16; 185,4-189,24; Виз. извори I,186-196. Cf. Lemerle, *Invasions et migrations*, 295sq. ; Баришиќ, Чуда Димитрија Солунског, 81-100.

патронот на манастирот, светецот Димитрија, има некои карактеристики кои го вбројуваат во еден од наследниците на спомнатото словенско божество.²⁶ Покрај тоа, има мислење дека името на градот може да се поврзе и со пајонскиот град Вилазора (Билазора),²⁷ па дури и со словенското племе Велегезити.²⁸

²⁶ Н. Чаусидис, Митски слики на Јужните Словени, Скопје, 1994, 395 sq.

²⁷ Cf. Ф. Папазоглу, Македонски градови у римско доба, Скопје, 1957, 232 и п. 5, со наведување на постарата литература.

²⁸ Cf. М. Дринов. Поглед върху происхождението на българския народ и началото на българската история. Избрани съчинения. I, София. 1971, 75.

ZUSAMMENFASSUNG

Kosta ADŽIEVSKI

DAS VELESGEBIET IM VI UND IN DEN ERSTEN JAHRZEHNTE DES VII JAHRHUNDERTS

Das Velesgebiet ist, wegen seiner Ortslage (es befand sich an der Vardarstrasse) früh an den Angriffen der barbarischen Völkern vom Norden ausgesetzt gewesen, besonders an den Angriffen der slawischen Stämmen. Auf Grund der bisher nachgewiesenen numismatischen Material weiss man, dass das Gebiet von den Angriffen der Bulgaren und der Slawen zwischen 538. und 540. und von den Angriffen der chunischen Kutriguren und von den Slawen am Ende der 50-er Jahre des VI Jahrhunderts bedroht war.

Das Region von Veles hat auch einen bedeutenden Platz in dem Verteidigungssystem des Imperators Justinian der I eingenommen, welcher das Eindringen der barbarischen Stämme aus Norden Halt machen sollte. Einen Teil dieses Verteidigungssystems Justinians haben, am wahrscheinlichsten, die Festungen „Markovo Kale“ beim D. Teovo und „Kale“ bei D. Skacinci dargestellt, welches, wahrscheinlich, mit der Festung Κρυβίανα von dem Verteidigungssystem Justinians verbunden werden könnte.

Vor den Angriffen der Slawen sind die Byzantiner gezwungen gewesen, sich nach dem Velesgebiet zurückzuziehen. Nach dem numismatischen Material ist die byzantinische Macht im Velesgebiet am Anfang der 80-er Jahre des VI Jahrhunderts vernichtet gewesen, und endlich verbindet sich die Ansiedlung der Slawen auf diesen Räumen mit der grossen slawischen Invasion auf dem Balkan am Anfang des VII Jahrhunderts.